

*ARBEIDSGRUPPE TIL UTREDNING AV SATSINGSPLAN
FOR UTDANNINGSSAMARBEID MED NORD-AMERIKA*

RAPPORT

MED ANBEFALTE TILTAK

*For hva jeg har av lykken nytt
jeg takke kan Amerika.*

PEER GYNT

1	INNLEDNING	4
2	BAKGRUNN	5
3	STATUS PR 2005/2006	7
	Utreisende studenter fra Norge	7
	Innreisende studenter til Norge	9
	Noen kommentarer	9
4	MÅL	12
	Begrunnelse	12
	Uensartet gruppe	13
	Delstudenter	13
	Gradsstudenter	13
	Studenter fra USA og Canada ved norske læresteder	14
	Fremtidig nivå	14
	Utreisende fra Norge:	15
	Innreisende til Norge:	15
5	VIRKEMIDLER	15
	Studiefinansiering	15
	Lånekassen	16
	Andre finansieringsordninger enn Lånekassen	18
	Kommentarer	20
	Om 'Freshman'-året i USA	22
	Mulige tiltak i studiefinansieringen	23
	Arbeidsgruppens forslag	25
	Myndighetsrelasjoner og nasjonale programmer	26
	Arbeidsgruppens forslag	28
	Tiltak i/overfor UH-sektoren	29
	Institusjonsavtalenes plass	29
	Arbeidsgruppens forslag	30
	Nye typer studietilbud	31
	Arbeidsgruppens forslag	31
	Sommerskoler	32
	Arbeidsgruppens forslag	33
	Co-operative education	33

Arbeidsgruppens forslag	34
SIU/nettverksavtaler/koordinering	34
Arbeidsgruppens forslag	34
Informasjons- og rådgivningstiltak	34
SIU	35
ANSA	35
Fulbright	36
Institusjonene	36
Arbeidsgruppens forslag	37
6 ARBEIDSGRUPPENS FORSLAG - KOSTNADSANSLAG	38

1 Innledning

Da Utdannings- og forskningsdepartementet i 2004 la fram en strategi for å styrke forsknings- og teknologisamarbeidet med Nord-Amerika, ble det vektlagt at Norges deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeid hadde økt de siste årene, særlig gjennom EUs rammeprogram for forskning og teknologi. Dette ble sett på som meget positivt. Selv om samarbeidet med USA og til dels også med Canada har vært omfattende, hadde det ikke hatt samme vekst som samarbeidet med Europa. Dette var bakgrunnen for at departementet ville styrke forsknings- og teknologisamarbeidet med Nord-Amerika.

Ved signering av forsknings- og teknologiavtale med USA i Washington 9. desember 2005 sa statsråd Øystein Djupedal bl.a. :

I also believe that more extensive cooperation between researchers will inspire more students to choose one of the highly acknowledged academic institutions in the U.S. for their studies or research training. But recent developments give some cause for concern. Statistics show that the number of Norwegian students who received parts or all of their education in the United States reached a peak in the early 1990s. Since then we have seen a marked decline.

Langt på vei er dette også en dekkende beskrivelse av utviklingen for utdanningssamarbeidet mellom Norge og Nord-Amerika. Hensikten med det arbeidet som legges fram her, er å komplettere og videreføre forskningsstrategien med en tilsvarende innsats på utdanningsområdet, der vi ser at stadig færre norske studenter tar hele grader ved nordamerikanske universiteter, særlig i USA. Antallet som deltar i utvekslingssamarbeid mellom norske og amerikanske UH-institusjoner, øker noe, men på langt nær nok til å kompensere for denne nedgangen.

Den samtidige veksten i samarbeidet med landene i EU-regionen og med Australia gir inntrykk av en forflytning av fokus i internasjonalisering av norsk høyere utdanning vekk fra Nord-Amerika. Det er bred enighet om at de viktige fortrinn ved Nord-Amerika som ble lagt til grunn for økt satsing på forskningssamarbeid, også tilsier et fortsatt høyt nivå på studentmobilitet og annet utdanningssamarbeid.

Kvalitetsreformen har blant annet medført at norske universiteter og høyskoler har fått plikt til å legge til rette for at alle studenter som ønsker det, kan få et utenlandsopphold i løpet av studiet. Samtidig er institusjonene i høyere grad blitt identifisert som primærbærere av internasjonaliseringen, og *delstudentene* – de som tar et kortvarig utenlandsopphold som del av sin norske grad – som den viktigste målgruppen for rekruttering til internasjonal mobilitet. I og med at UH-institusjonene også er den største gruppen aktører i offentlig finansiert forskning gir dette grunnlag for en dobbel forankring av både forsknings- og utdanningssamarbeid med mulighet for synergi.

Internasjonalisering av høyere utdanning må ses i et vidt perspektiv. Det er ikke noe som bare angår de høyere lærestedene, det har betydning både for samfunnet og for det enkelte individ. Studentmobilitet er en viktig del av denne form for internasjonalisering.

Kvalitetsreformen har satt fokus på delstudier, og politisk er det gitt klart uttrykk for at man ønsker at flere studenter tar del av norsk grad i utlandet. Det er imidlertid ikke uttalt at denne satsingen skal gå på bekostning av *gradsstudentene* – de som studerer mot en fullstendig grad ved et utenlandsk lærested.

Foruten de sentrale fagene i studiet er det viktig for studenter å tilegne seg en så bred kunnskap om verden som mulig. Det er nyttig å ha kjennskap til ulike folk, språk, kultur, politikk, men også viktig å utvikle evnen til å forstå, analysere og evaluere denne kunnskapen. Vi trenger delstudenter som høster både faglig og internasjonal erfaring ute og bringer det med hjem. Det kan også bidra til internasjonalisering av et norske lærestedet dersom det evner å dra fordel av dette potensialet.

Gradsstudenter har ofte lengre opphold i utlandet, men svært mange kommer til slutt tilbake for å arbeide i Norge. Selv om de naturlig nok ikke bidrar til internasjonalisering av et norsk lærested, bidrar de på sin arbeidsplass med internasjonal kunnskap og erfaring. Både i næringslivet og i offentlig forvaltning er det en berikelse at man innen ulike fag har personer som har hentet kunnskap og erfaring fra et vidt spekter av akademiske læresteder.

2 Bakgrunn

Som en oppfølging av regjeringens USA-strategi har den norske ambassaden i Washington D.C. siden 2001 årlig arrangert et transatlantisk forsknings- og teknologiforum. Interessen for arrangementene har vært ganske stor både i USA og i Norge. Hensikten har vært også å trekke med kanadisk deltagelse, men det har bare delvis vært vellykket. Etter hvert har utdanningsspørsmål kommet med på dagsorden for forumet, og man har fra begge sider tatt til orde for en tilsvarende strategisk innsats på utdanningsfeltet som for forskning.

Da statsråd Djupedal i november 2005 holdt sin tale i Washington, ble en utdanningsstrategi på nytt løftet frem, og han uttalte at:

My ministry will therefore develop a Strategy for increased cooperation within higher education with North America. Not only do we want to increase the number of Norwegian students that take part of their higher education in the US and Canada, we would also like to see more American students coming to Norway.

Kunnskapsdepartementet oppnevnte en nasjonal arbeidsgruppe ved årsskiftet 2005/06 med frist for rapportering 1. juni 2006. I gruppens mandat heter det:

Arbeidsgruppens mandat er å se på muligheter til å øke høyere utdannings samarbeid mellom Norge og Nord-Amerika og anbefale virkemidler som kan få dette til. Dette bør omfatte, men ikke begrenses til, vurdering av følgende temaer:

Balanse i utvekslingen – er det hensiktsmessig og realistisk å prøve å få til samme volum på mobiliteten fra Nord-Amerika til Norge som fra Norge til Nord-Amerika, eller bør virkemidlene først og fremst brukes til å øke antall norske studenter i USA?

Forholdet mellom helgradsstudenter og delstudenter – er det like stor grunn til å satse på studenter som skal ta hele grader i utlandet som på delstudenter som fører internasjonaliseringsgevinsten tilbake til sin hjemmeinstitusjon?

Forholdet mellom utdannings- og forskningssamarbeid – hvordan kan satsing på utdannings samarbeid på en god måte knyttes sammen med strategien for forskningssamarbeid med Nord-Amerika?

Hensiktsmessige virkemidler – hvilke økonomiske og strukturelle tiltak bør settes inn på kort og på lang sikt? Gruppen bør både prioritere mellom ulike aktuelle tiltak og vurdere kostnadene ved det som anbefales så langt det er mulig.

Partnere i USA og Canada – hvordan kan en legge bedre til rette for varig institusjonssamarbeid – kan det uttrykkes prinsipper for hvordan man skal velge samarbeidsinstitusjoner?

Andre aktører – hva kan gjøres for å styrke samarbeidet mellom de ulike offentlige og private aktører som er aktive med studentutveksling?

Nord-amerikanske myndigheter – bør strategien forankres i avtaler på myndighetsplan og hvordan bør det i så fall struktureres?

Forslagene skal søkes kostnadsberegnet. Gruppen bør i hovedsak ta utgangspunkt i tiltak som kan gjennomføres ved effektivisering og omfordeling av ressurser innenfor eksisterende rammer. I tillegg bør det også vurderes om økt ressursbruk kan gi bedre effekt, og særlig om tyngre satsing på enkelte arbeidsfelt kan være nødvendig for å oppnå 'kritisk masse' og tjenlig synergieffekt.

Følgende har vært med i arbeidsgruppen:

Studiedirektør Hilde Skeie, NTNU (leder)

Styreleder Knut Brautaset, SIU

Rådgiver Bjørn Einar Aas, UiB

Førstekonsulent Mona Johnson, Høyskolen i Finnmark

President Rasmus Myklebust, ANSA

Fra KD har deltatt:

Rådgiver Ragnhild Skålid, Administrasjons- og utviklingsavdelingen

Seniorrådgiver Olve Sørensen, Universitets- og høyskoleavdelingen,
gruppens sekretær.

I tillegg ble det oppnevnt en referansegruppe med medlemmer fra norske fagmiljø, institusjoner og organisasjoner som er engasjert i samarbeid og utveksling med Nord-Amerika, og den amerikanske og canadiske ambassade, til å gi råd og kommentarer. Disse ble invitert til to heldagsseminarer, og ga verdifulle innspill til arbeidet.

Videre ble det tatt kontakt med et utvalg amerikanske nøkkelpersoner som deltok i møter ved de norske ambassadene i hhv. Washington D.C. og Ottawa, og i tillegg gjennomgikk gruppens forslag til anbefalinger. Også disse gjorde stor og verdifull innsats i grundige møter og med gjennomlesning og kommentarer.

Gruppen avgir med dette sin rapport.

3 Status pr 2005/2006

Utreisende studenter fra Norge

For å kunne vurdere behov og forutsetninger bestemte arbeidsgruppen seg for først å danne seg et inntrykk av situasjonen slik den er, og slik den har utviklet seg i løpet av de siste årene. I denne delen av arbeidet hadde gruppen stor nytte av det arbeidet Ulf Lie og Knut Brautaset har gjort i SIUs regi som innledning til en satsing på Nord-Amerika, og av Sonia Noronha Mykletuns undersøkelse, *Norwegian Higher Education & Research: Bilateral Partnerships with the United States and Canada (2003)* for den norske ambassaden i Washington D.C.

USA

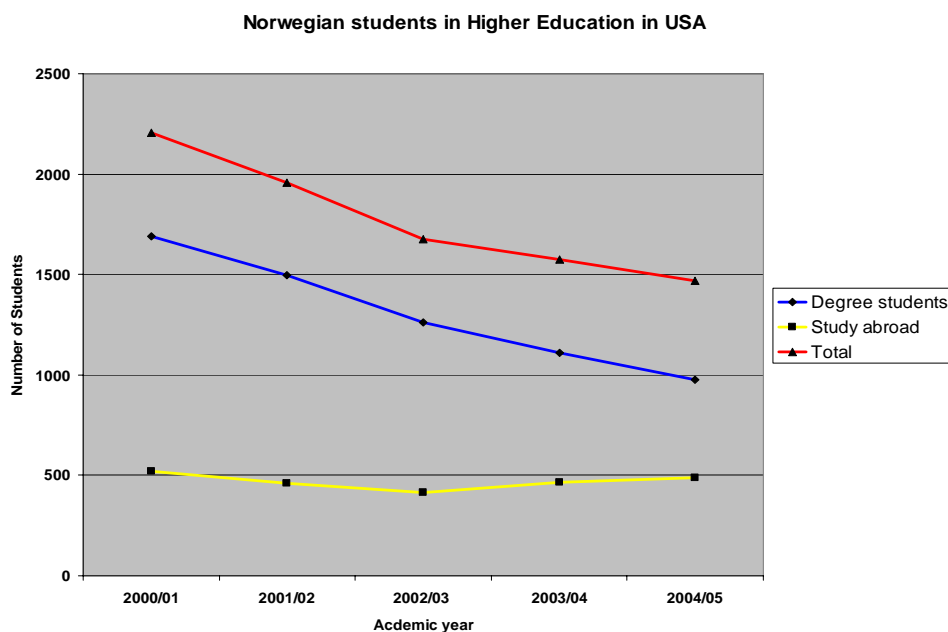
Av drøyt 550 000 utenlandske studenter i USA i studieåret 2004-2005 var bare 1 468 norske. Det betyr at vi står for under 0,3% av de utenlandske studentene i USA. På den annen side er fortsatt over 6% av de norske utenlandsstudentene i USA, selv om trenden er nedadgående. Forholdet er altså preget av en ubalanse som vi også fremover må akseptere.¹

¹ Institute of International Education (IIE) i USA produserer Open Doors (<http://opendoors.iienetwork.org/>), hvor man kan finne offisiell statistikk over akademisk mobilitet for USA. Informasjonen er basert på oppgaver fra institusjonene. Iflg. deres opplysninger var det i 2003/2004 572.509 internasjonale studenter i USA. Dette var en nedgang på 2,4% fra året før, det første negative tall siden 2000/2001 hvor den sank med 6%. Men det tok seg opp igjen etter 2001, og det tyder på at det vil ta seg opp igjen også etter 2004.

Iflg. Open Doors for 2004/2005 var det 1.414 norske studenter ved institusjoner i USA, en nedgang på 3,9 % fra året før. Importen fra Norge steg voldsomt fra 1960, hvor den var på ca.500 til toppen i 1993/94 hvor den var på 2.473. Det dramatiske fallet har skjedd siden 2000/2001. Siden 2000/2001 har også tallet på utenlandsk vitenskaplig personale gått ned i USA. Igjen iflg. Open Doors var det 307 norsk vitenskaplig personale i ved USAs universiteter og høyskoler, en nedgang på 8% fra året før. Tallet har holdt seg ualminnelig stabilt på hele 90-tallet, men sank fra 2001.

Studenter fra USA som studerte i utlandet har steget jevnt og trutt. Open Doors viser til en økning på 8,5 % i året 2002/2003 så det kom opp i 174.629. Allen Goodman som er president i IIE, og som også senere siteres, påpeker at dette er en forsvinnende liten andel av USAs totale studentmasse, men det er verdt for oss å merke seg. Man må naturligvis spørre seg hva slags og hvor lange opphold dette er, og det kan ikke være tvil om at det for det meste dreier seg om korte opphold på ett semester eller mindre. Faktisk vil vi anta at det dreier seg for en stor del om kortere kurs og sommerskoler.

Antallet norske studenter i USA har vist en jevnt synkende tendens over de siste ti årene, og er nå på det nærmeste halvert. Som vist på dette diagrammet basert på Lånekassens statistikk (plansjer sakset fra SIUs *Rapport om studentmobiliteten*), er det tydelig forskjell på utviklingen for gradsstudenter og delstudenter.

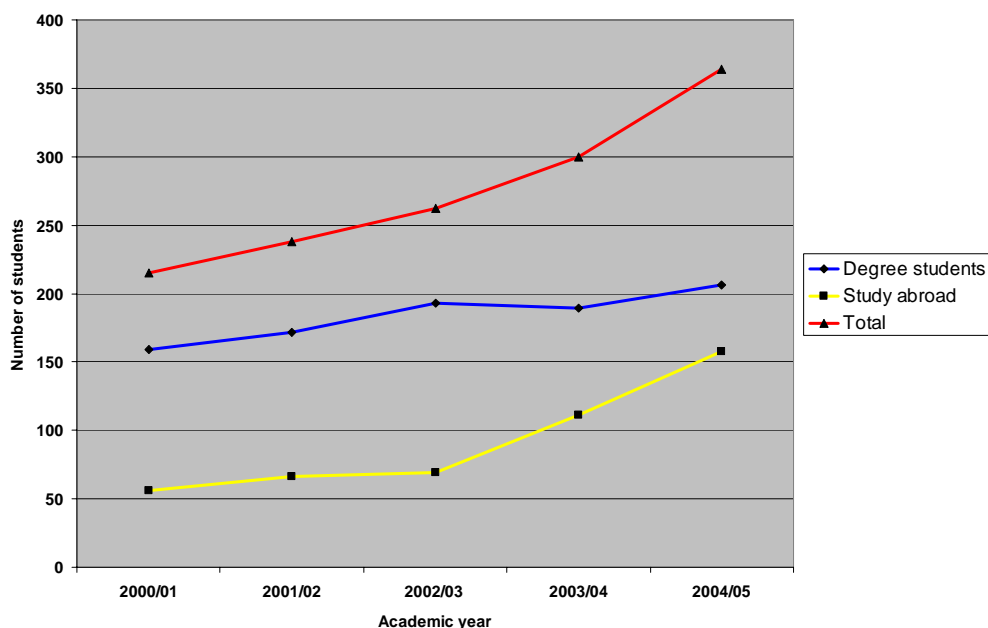
Canada

Det var i 2004-2005 364 norske studenter i høyere utdanning i Canada. Her er det imidlertid en viss vekst – siden 2001 har tallet økt med over 50%, og det er ingen tegn til stagnasjon.

Hvor reiser så de 174.629 studentene? 31.706 av dem drar til Storbritannia, men ca. 19.000 drar til Italia og like mange til Spania. Frankrike får 13.000, Australia 10.691 og Mexico 8.775. Øvrige land figurerer med 5.000 og under. 36% drar til engelsktalende land. Norge figurerer med 243, det er en nedgang på 10 % fra året før, men i 1993/94 var det 83.

RAPPORT OM STUDENTMOBILITETEN
MELLOM NORGE OG NORD-AMERIKA
Utarbeidet av SIU ved Ulf Lie og Knut Brautaset
Januar 2006

Norwegian Students in Higher Education in Canada

Innreisende studenter til Norge

Når det gjelder amerikanske studenter i Norge, er nivået jevnt, men lavt – i 2004-2005 var det 164 studenter fra USA og Canada til sammen. I tillegg kommer en del som deltar på sommerskoler og sommerkurs, men der finnes det ingen egentlig oversikt, spesielt ikke en som skjelner mellom godkjente opplegg som del av høyere utdanning og mer generelle kurs og språkopplæring. Det ser ut til at rekrutteringen til alle typer sommeropplegg er nesten utelukkende 'word-of-mouth' og via noen få amerikanske læresteder med etablerte bånd til Norge. Det er for så vidt karakteristisk for situasjonen at så lite er kjent og analysert om denne gruppen.

Noen kommentarer

Av de mobilitetstallene som er nevnt ovenfor er det egentlig bare én indikator – antall norske gradsstudenter i USA – som har vært raskt fallende de siste 5 år. Det er også der det tidligere har vært vesentlig, vedvarende mobilitet. Videre er det grunn til å merke seg at selv om det har vært vekst i antall norske utvekslingsstudenter i både USA og Canada og formodentlig i antall utvekslingsavtaler, er det ingen tilsvarende tegn til vekst i antall nordamerikanske studenter i Norge. Dette indikerer at avtalene stort sett ikke innebærer reell utveksling, men brukes til å gi norske studenter muligheter til studieopphold i USA eller Canada på gode vilkår. Flere av de nordamerikanske utdanningsinstitusjonene nevner også dette som et problem.

Både SIUs undersøkelser og Sonia Mykletuns rapport tyder på at det er et fåtall av delstudentene i USA som reiser ut i samband med institusjonsavtaler, samtidig som mange av avtalene ikke brukes. Vi har ingen indikasjoner på at det samme er tilfelle for Canada.

Det er ikke generell enighet om hva som er årsakene til de lave tallene eller til at mobiliteten til USA for gradsstudenter reduseres så kraftig. Arbeidsgruppen har brukt en del tid på å diskutere dette spørsmålet og har tatt det opp i de ressursgruppene som har vært brukt. Noen aspekter fortjener å nevnes:

Kostnader:

Arbeidsgruppen finner ikke grunn til å tro at norske studenter oppfatter det som prohibitivt dyrt å bo i USA eller Canada, og at de derfor nøler. Det virkelige poenget i denne sammenheng er at skolepenger ved høyere utdanningsinstitusjoner i USA er svært høye, og stiger raskt. Både Canada og USA har differensierte skolepengesatser, der det er dyrere for utlendinger å studere enn for lokale studenter.

I USA finansieres offentlig høyere utdanning av delstatene, og delstatsforsamlingene viser en tendens til ikke å følge opp økende kostnader med høyere bevilgninger. Skolepenger for 'in-state' studenter er vanligvis fastsatt av delstatsmyndighetene, så universitetene tvinges til å kompensere ved å øke takstene ekstra mye for studenter fra andre delstater og fra utlandet. Veksten i 'out-of-state tuition' diskuteres som et problem internt i USA fordi det leder til en slags stavnsbånd for studiesøkende og også rammer de store universitetene som vanligvis er avhengige av nasjonal og internasjonal rekruttering.

For private universiteter og colleges er forholdet noe annerledes, siden de ikke på samme måten reguleres av myndighetene, men økte kostnader har ført til sterkt vekst i skolepenger også i den del av sektoren.

Også i Canada stiger skolepengesatsene, men for det første er nivået i utgangpunktet mye lavere enn i USA, og for det andre er stigningen ikke like radikal.

I USA gir høyere utdanning en berettiget forventning om fremtidig høyt lønnsnivå på arbeidsmarkedet i USA; dermed er investeringen i dyr universitetsutdanning på sikt lønnsom, eller i hvert fall forsvarlig. For norske studenter, som for det meste ønsker å forfølge en karriere i Norge, står imidlertid ikke avkastningen i fremtidig karriere nødvendigvis i forhold til den store lånebyrden de påtar seg for å betale studieavgiftene ved gode universiteter. Slik sett skulle en vente at Canada utgjorde et mer attraktivt alternativ.

Det er vanskelig å si hvordan potensielle norske studenter i USA reagerer på de høye skolepengene. For dem som satser på en amerikansk utdanning, kan det spørres om det er forsvarlig å oppmuntre dem til et så finansielt tyngende prosjekt. Studieveiledere på begge sider av Atlanteren har tatt opp dette temaet.

Nedgangen i studenttallene er også et resultat av norske prioriteringer. Begrensninger i finansieringsordningene har trolig hatt betydning for rekruttering av studenter til de lærestedene som har høyest skolepenger, i praksis ledende amerikanske universiteter. På midten av 1980-tallet ble forskriftene om utdanningsstøtten endret, slik at det bare unntaksvis kan gis støtte gjennom Statens lånekasse for utdanning til "Freshman year" i USA, dvs. det første året av en fireårig bachelor-utdanning². (Jfr. *Om skolepengestøtte* nedenfor.)

Fra flere hold er arbeidsgruppen gjort oppmerksom på at det ikke nødvendigvis er de oppgitte satsene, 20-30 000 dollar pr år, en norsk student i praksis må betale. For det første er det mulig å forhandle noe – norske studenter anses som populære og uproblematiske, og mange mener det er mulig å oppnå betydelige reduksjoner i skolepengene. For det andre finnes stipendier som kan redusere belastningen. Til dels kan man få stipendier gjennom formidlere i Norge – Fulbright og Norge-Amerikaforeningen er de to viktigste – og til dels kan man søke om forskjellige former for støtte når man er på campus. Og for det tredje er det ofte mulig, særlig som graduate student, å få betalte 'assistantships' på campus.

Til sammen utgjør disse ordningene en vesentlig mulighet for reduserte kostnader, men de er vanskelige å få oversikt over og vanskelige å forhåndsberegne. Fulbright Foundation i Oslo har et informasjons- og veiledningssenter for nordmenn som ønsker å studere i USA, og der kan man også få hjelp til å planlegge og søke om slik støtte.

Formaliteter

Det kan synes som de fleste, også amerikanere, er enige om at prosedyrene for å finne informasjon, velge studiested og studium, søke opptak, avlegge språkprøve, oppnå visum og en hel del annen tilrettelegging, er svært krevende for norske studenter som vil til USA. Norske studenter må også reise til USAs ambassade i Oslo som del av visumbehandlingen. En del konkurrerende studieland har på sin side lykkes godt i å forenkle prosedyrene, og høster frukter av dette arbeidet.

Til Canada er det langt enklere for studenter å komme, og arbeidsgruppens inntrykk er at praktiske forhold neppe spiller en så vesentlig rolle for mobiliteten i denne retningen.

Informasjon

En skulle kanskje vente at informasjonssvikt bare var et problem i rekrutteringen av nordamerikanske studenter til Norge, men det viser seg at norske studenter og læresteder klager over manglende kunnskap og informasjonskilder, særlig de som bor langt fra Oslo.

Når det gjelder informasjon til mulige nordamerikanske søkere og læresteder om studier i Norge, gjøres det en viss innsats, blant annet gjennom utenriksstasjonene og ved den

² Strategi for norsk forsknings og teknologisamarbeid med Nord Amerika (2004) s. 19.

norske utdanningsrådgiveren ved Generalkonsulatet i New York. Men det kan neppe være tvil om at det er en stor utfordring å nå fram med så vel motivasjonsstoff og Norgesprofilering som med konkret kunnskap om engelskspråklige tilbud, faglig tunge miljøer, sommerskoler og muligheter for arbeid ved siden av studiene, på de overfylte nordamerikanske informasjonsarenaene.

Tilpasningsvilje

Arbeidsgruppen har et klart inntrykk av at det mest er på norsk side man er villig til å gripe til tiltak for å stoppe den negative utviklingen. På amerikansk side, særlig i USA, virker det som om man mener seg prisgitt forutsetninger som ikke kan endres, og at innsatsen må gå ut på å tilpasse norsk virksomhet best mulig til de rammer som foreligger i amerikansk høyere utdanning.

Også på dette punktet stiller det seg nokså annerledes med Canada. For det første gjøres det en betydelig nasjonal innsats for øke ungdomsutvekslingen mellom Canada og andre land generelt. Og det framgår klart at samarbeid innen høyere utdanning gis høy prioritet innenfor denne satsingen.

USA vs. Canada

Arbeidsgruppen har forsøkt å være balansert overfor de to landene, slik mandatet angir, men det har ikke vært til å unngå at USA har fått en viss overvekt av oppmerksomhet. På mange måter virker det som om aktuelle aktører er mer bekymret for sviktende samarbeid med USA enn for at Canada er så utnyttet som samarbeidsland. Samtidig er utfordringene oftest mye større når man skal finne tiltak som virker overfor USA enn dem man møter i det egentlig mye mer håndterbare samarbeidsklimaet mot Canada.

4 Mål

Begrunnelse

Arbeidsgruppen er kommet til at det er nødvendig å stille opp mål for fremtidig utvikling for at det skal bli mulig å dimensjonere virkemidlene og forventningene til utviklingen. Etter grundige diskusjoner er gruppen kommet til at det er studentmobilitet som er den sentrale og umiddelbart realistiske indikator på utdannings samarbeidet. Dette betyr ikke at effekten av f. eks. godt arbeid med institusjonsavtaler, fagpersonalets medvirkning eller studentmobilitet knyttet til forskerkontakt underkjennes, men at det er studentmobiliteten som vil vise at vi er på rett vei og som bør utgjøre målestokken for utviklingen. Uten en tydelig økning i antall studenter som studerer ute, kan ikke strategien kalles vellykket, selv om aktivitetene for øvrig skulle vise vekst. Og til en viss grad vice versa: Hvis studenttallet øker, er strategien en suksess selv om det ikke skjer noe tilsvarende på de nevnte aksene.

Uensartet gruppe

Det er viktig å holde klart for seg at den studentmassen som omfattes av disse vurderingene er en ganske mangeartet gruppe, og det kan være nødvendig å differensiere mål og virkemidler tilsvarende. For det første er både nasjonale prioriteringer og aktuelle virkemidler forskjellige for Bachelor-, Master- og doktorgradsstudenter. Videre er det all grunn til å skjelne mellom delstudenter, som tar oppholdet som del av en norsk grad, og gradsstudenter som gjennomfører hele studiet ute. Vi har definert tre hovedgrupper, hver med flere undergrupper, for å illustrere mangfoldet:

Delstudenter

- norske studenter som tar del av norsk grad ved lærested i USA eller Canada

- Utnvekslingsstudenter (som del av bilateral institusjonsavtale)
- Betalende – helt eller delvis – utenlandsstudent som del av en institusjonsavtale
- Studenter på et utvekslingsprogram f. eks. Fulbright, north2north og ISEP (se senere)
- Studenter på et opplegg med "joint study program"/"joint degree" – altså et samarbeid om et studietilbud mellom læresteder i Norge og i Nord-Amerika.
- 'Free movers', dvs. studenter som selv organiserer oppholdet ved amerikansk institusjon, men som får oppholdet forhåndsgodkjent av hjemmeinstitusjonen som del av graden de er i gang med, for å kunne få støtte gjennom Lånekassen

Arbeidsgruppen har tatt til etterretning at norsk politikk etter Kvalitetsreformen er å øke antallet delstudenter, siden de antas å medvirke til internasjonalisering av studentenes norske hjemmeinstitusjoner.

Gradsstudenter

- norske studenter som ønsker å ta en grad ved universitet i USA eller Canada

- Studerer mot en Bachelorgrad
- Studerer mot en Mastergrad
- Studerer mot en Mastergrad basert på norsk 3-årig Bachelorgrad
- Studerer mot PhD

Det er likevel ikke slått fast at gradsstudenter faller utenfor norske politiske prioriteringer. Tvert imot er det ganske sterk støtte for å opprettholde støtten gjennom Lånekassen som sikrer norske gradsstudenter både livsopphold, reise og betydelige midler til skolepenger

under utenlandsstudiene. Imidlertid har arbeidsgruppen bestemt seg for å foreslå prioritet til studenter på Master-nivå heller enn Bachelorstudenter, siden det bedre tilsvarer den tydelige betoning av faglige forventninger som legges til grunn for satsingen. I USA er forventningene andre, mer i retning av personlig modning, flerkulturell erfaring og språkkompetanse. Derfor er amerikanske strategier, nasjonalt og på institusjonene, stort sett sentrert om studentmobilitet på Bachelor-nivå, mens Master-studiet ses som en mer alvorlig – og dyr – satsing, der man ikke tar sjansen på å reise noe sted. Denne forskjellen er et dilemma i utformingen av norske strategier.

Gruppen ser at det vil være vanskeligere å få til reell bilateral utveksling mellom institusjoner når studentene som sendes er på forskjellig nivå. Man er imidlertid ikke kommet fram til gode alternative strategier. Det er grunn til å holde utviklingen under oppsikt for eventuelt å utvikle tilpasninger senere hvis det ser ut til å være nødvendig.

Særuttalelse

Arbeidsgruppens medlem Rasmus Myklebust mener det er urealistisk å få til en betydelig økning i studentmobiliteten med Nord Amerika uten å iverksette tiltak myntet på å øke antallet norske gradsstudenter på bachelor-nivå i Nord Amerika. Forslaget om å prioritere delstudenter fremfor gradsstudenter på bachelor-nivå er ikke i samsvar med arbeidsgruppas overordnede mål om å øke studentmobiliteten fordi det er vanskelig å få til reell bilateral utveksling. Forslaget om å prioritere gradsstudenter på master-nivå fremfor gradsstudenter på bachelor-nivå er heller ikke i samsvar med arbeidsgruppas overordnede mål fordi det er generelt færre studenter på mastergrads-nivå. Arbeidsgruppa burde derfor foreslå tiltak som legger til rette for at flere gradsstudenter på bachelor-nivå skal velge å studere i Nord Amerika.

Studenter fra USA og Canada ved norske læresteder

- Sommerskolestudenter – evt. som del av en bilateral utvekslingsavtale
- Studenter som tar studiepoenggivende fag på egen hånd
- Studenter som arbeider mot norsk grad, Bachelor og Master
- Studenter på et utvekslingsprogram (etter mønster av ISEP)
- Studenter som arbeider mot norsk doktorgrad
- Studenter på et opplegg med "joint study program"/"joint degree"

Som man ser, er det mange undergrupper selv om tallet på studenter er nokså lavt. Som nevnt er det gjort altfor lite for å analysere denne gruppen og deres behov.

Fremtidig nivå

Disse tabellene viser de konkrete målsettingene arbeidsgruppen er kommet fram til, sammenholdt med dagens nivå. I pakt med ovenstående oversikt er det differensiert på retning, studienivå og på grads- resp. delstudier:

Utreisende fra Norge:

A. USA

Studenter	2004-2005			Målsetting 2010		
	Bachelor	Master	Totalt	Bachelor	Master	Totalt
Helgrad	603	293	896	600	600	1200
Delstudier			490	600	600	1200
			1386			2400

B. Canada

Studenter	2004-2005			Målsetting 2010		
	Bachelor	Master	Totalt	Bachelor	Master	Totalt
Helgrad	185	15	200	200	100	300
Delstudier			158	200	100	300
			358			600

Innreisende til Norge:

Studenter	2004-2005	Målsetting 2010		
	Total	Bachelor	Master	Total
USA	164	250	150	400
Canada		60	40	100
				500

5 Virkemidler

Det har vært en rettesnor for arbeidsgruppen at verken det norske eller de nordamerikanske UH-systemene er basert på sentralisert autoritet og kommandostruktur. Nasjonale myndigheter kan legge til rette gjennom ulike ordninger og økonomiske tiltak, men universiteter og høyskoler har stor og grunnfestet autonomi i forvaltning av sitt internasjonale engasjement. Studentene – enten de er *gradsstudenter*, som selv har valgt sin utdanningsvei i USA og Canada eller *delstudenter*, som får sjansen til å inkludere et element av amerikansk utdanning i sin norske grad – er naturligvis enda mer selvstendige i sine valg.

Derfor går arbeidsgruppens forslag stort sett ut på tilrettelegging og insentiver, på å gjøre det lett for institusjoner og enkeltstudenter å velge og gjennomføre samarbeidet og å lykkes med det de setter seg fore.

Det norske UH-systemet tilhører en samfunnsmodell der det offentlige tar ansvar for kostbare fellestilbud som utdanning. I Nord-Amerika, særlig i USA, er dekning av kostnadene til høyere utdanning i langt større grad et privatøkonomisk ansvar. Når vi som nasjon ønsker større innpass på dette markedet for våre studenter, må den norske

finansieringsmodellen legges til grunn. For å realisere en nasjonal målsetting om økt kunnskapshenting fra Nord-Amerika, må det offentlige i all hovedsak bære kostnadene.

Mange av tiltakene som foreslås er kostnadskrevende. En del kan likevel gjennomføres uten store kostnader ved å omdisponere og koordinere ressurser som alt finnes.

Det lar seg gjøre å vinne innpass i Nord-Amerika gjennom gjensidig bytte av studieplasser, men bare til en viss grad og i et begrenset omfang. Utveksling har mange viktige konsekvenser for utdanningssamarbeidet, og bør derfor fremmes, men det er en svært utbredt oppfatning, som arbeidsgruppen slutter seg til, at den veksten i studentmobilitet som er satt som mål her, vil være umulig å realisere utelukkende eller hovedsakelig gjennom utveksling.

I tillegg til de nasjonale tiltakene, som dreier seg om finansiering, regelverk og nasjonale initiativer, ligger det i arbeidsgruppens forslag en oppfordring til de norske lærestedene om å ta til seg de målene som er uttrykt. Etter arbeidsgruppens oppfatning er det institusjonenes ansvar å bidra til at den nasjonale strategien gir uttelling.

Studiefinansiering

Finansieringsordningene for studenter er antagelig av de mest virkningsfulle, men også de mest kostbare virkemidler som kan settes inn. Arbeidsgruppen har vurdert det slik at selv om det sannsynligvis gir en ganske sikker økning i studentmobiliteten å stille til disposisjon et større beløp til å øke stipendbeløpet, spesielt skolepengestøtte og tilleggsstipend, ville det neppe gi en stor økning i utdanningssamarbeidet mellom utdanningsinstitusjoner. Det ville også falle svært kostbart – et ekstrastipend på 25 000 kr pr år til 2400 studenter utgjør eksempelvis 60 mill. kr. pr år.

Lånekassen

Basisstøtte

Generelt faller norske studenter i USA og Canada inn under reglene som gjelder for alle norske studenter i utlandet utenfor Norden. Både gradsstudenter og delstudenter har dermed i hovedsak samme støtte som norske studenter i Norge. Som hovedregel kreves generell studiekompetanse i Norge før utdanningen starter.

Det gis støtte i normert tid for utdanningen. En forutsetning for støtte til gradsutdanning i utlandet at utdanningen tilsvarende og er på nivå med tilsvarende norsk utdanning og har samme opptakskrav. Utdanningen og lærestedet må ha offentlig eller tilsvarende godkjenning i studielandet, og for delstudenter gjelder at utenlandsoppholdet må være faglig godkjent av studentenes norske lærested før Lånekassen tildeler støtte.

Utenlandsstudentene får i tillegg tilskudd til to reiser tur-retur i året mellom Norge og lærestedet.

Det gis normalt ikke støtte til første året, 'Freshman year', av fireårig Bachelor's Degree ved læresteder i USA. Det kan imidlertid gjøres unntak – viktigst her er at det kan gis støtte til første år av fireårig Bachelor's Degree ved utdanninger i USA som er med i ordningen med tilleggsstipend.

Skolepengestøtte

Dersom studentene betaler skolepenger, slik vanlig er ved studier i Nord-Amerika, gis det støtte til dekning. Denne finansieringen skiller seg fra finansieringen av skolepenger for studenter ved private læresteder i Norge ved at utenlandsstudentene får et høyere støttebeløp, samt at deler av skolepengefinansieringen gis som stipend.

Det gis skolepengestøtte på inntil kr 102 320 til dekning av studieavgiften. Stipenddelen i skolepengestøtten varierer for ulike utdanningsnivå:

- a) Til utdanning på Bachelornivå gis skolepengestøtten med 50 prosent stipend og 50 prosent lån av faktiske skolepenger opptil kr 52.320. Støtte utover dette gis som lån.
- b) Til utdanning på Masternivå og til delstudier gis skolepengestøtten med 70 prosent stipend og 30 prosent lån av faktiske skolepenger opp til kr 52.320. Støtte utover dette gis som lån.
- c) Til utdanning på PhD-nivå gis hele skolepengestøtten som lån.

Ved endringer i valutakursen gis stipenddelen av skolepengestøtten med et høyere beløp.

Tilleggsstipend

I tillegg til skolepengestøtte kan studenter som betaler særlig høye skolepenger ut over lån og stipend på kr 102 320, ha rett til et tilleggsstipend på inntil kr 55 320 pr. undervisningsår. Tilleggsstipend gis til studenter som tar visse utvalgte kvalitetstunge utdanninger. Utvalget utdanninger som omfattes av tilleggsstipendordningen fastsettes av departementet etter innstilling fra SIU.

Språkstipend

Studenter som tatt opp i en utdanning som gir rett til støtte og som har et annet undervisningsspråk enn engelsk, kan få stipend på 15 000 kroner til forberedende

språkkurs³. Det gis også støtte til språklig tilretteleggingssemester til studenter som planlegger å ta gradsstudier i ikke-engelskspråklige land.

Antallet norske studenter som tar en franskspråklig utdanning i Canada antas å være svært lavt, men det kan tenkes å være et potensial for økt mobilitet her. Dette har imidlertid ikke arbeidsgruppen sett nærmere på.

Andre ytelser og sosiale ordninger

I tillegg til de ytelsene som er omtalt ovenfor, gjelder egne sosiale ordninger med omgjøring av lån til stipend og ekstra adgang til å bli forsinket i studiene for studenter som blir syke under utdanningen (sykestipend), og for studenter som får barn (fødselsstipend). Studenter i utlandet omfattes av disse ordningene på lik linje med studenter i Norge.

Andre finansieringsordninger enn Lånekassen

I tillegg til studiefinansiering gjennom Lånekassen, finnes det en rekke private stipender og legater og andre ordninger der norske studenter kan søke ekstra finansiering.

Fulbright-stipend til norske studenter (og forskere) i USA

The U.S.- Norway Fulbright Foundation for Educational Exchange er en bi-nasjonal stiftelse. Begge land støtter programmet med årlige bevilgninger. Hvert år får om lag 45 norske studenter stipend til å studere eller forske i USA.

Fulbright-stipendene er tilgjengelige for studenter som skal gjennomføre en hel, eller deler av, Master- eller PhD-grad i USA. Stipendene gjelder alle fagfelt. I tillegg finnes det enkelte stipender innenfor spesifikke fagfelt. Det gjelder som forutsetning at studiestedet i USA er akkreditert.

Det er nytt fra høstsemesteret 2006 at studenter som kun skal ta en del av Mastergraden i USA kan få Fulbright-stipend. Minimum oppholdstid i USA må være ett akademisk år. Unntak kan gjøres for de studenter som er i avslutningsfasen av PhD-graden sin (minimum 6 måneders opphold). Graden kan ikke allerede være påbegynt på et amerikansk universitet i USA.

Stipend for alle fagfelt:

- opptil 15 stipend à NOK 100.000,- for Mastergradsstudier i USA
- opptil åtte stipend á NOK 50.000,- for de som skal ta del av PhD- graden i USA
- opptil fire stipend á NOK 125.000,- for de som skal ta en hel PhD i USA

³ Ordningen gjelder ikke for studenter som er i gang med språkstudium.

Stipend for spesifikke fagfelt⁴:

Fire stipend á NOK 150.000,- innen følgende fagfelt (ett stipend i hvert fagfelt):

- Tom F. Barth Fellowship in Natural Sciences/Engineering
- Einar Haugen Fellowship in the Humanities
- Trygve Lie Fellowship in the Social Sciences
- Sigmund Skard Fellowship in American Studies

Fulbrightkontoret i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder, Utdanningskontoret, tilbyr stipend innen utdanningsfagfelt:

- Educational Measurement and Evaluation
- Inclusive Education
- Educational Media/Instructional Technology
- Multilingual and Multicultural Education
- Mathematics and Science Education

Fulbright-stipend til amerikanske studenter i Norge

Amerikanske studenter kan søke stipend til å ta utdanning ved norske utdanningsinstitusjoner på master- og PhD-nivå. Om lag 25 amerikanske studenter får slikt stipend hvert år.

Norge-Amerika Foreningen

Også Norge-Amerika Foreningen tildeler stipender til norske studenter som skal ta utdanning i USA.

Undergraduate-stipend

Stipendprogrammet gjelder norske studenter som vil studere på undergraduate-nivå i USA. Norge-Amerika Foreningen kan formidle inntil 80 slike stipend som tilbys av de 17 colleges og universiteter foreningen har forbindelse med. De fleste av disse collegene er såkalte "liberal arts colleges" - små, privatfinansierte institusjoner som tilbyr utdanning i humanistiske fag, sosialfag og naturvitenskap på bachelor-nivå. Søkerne må søke gjennom Norge-Amerika Foreningen for å få stipend av denne typen som vanligvis gir 30% reduksjon i skolepenger, kost og losji for ett akademisk år. Stipendene gir ikke støtte i form av kontanter.

Graduate- og Postgraduate-stipend

Norge-Amerika Foreningen gir også stipend til norske studenter som gjennomfører graduate- og forskningsstudier i USA. Omkring 25 stipend til graduate- og forskningsstudier deles ut hvert år. Stipendbeløpene er fra ca. USD 2.000 til USD 20.000.

⁴ Fulbright-stipend som er tilgjengelige for både studenter og forskere.

Stipendets størrelse fastsettes ut fra både behov og kvalifikasjoner. Søkerne vurderes ut fra deres akademiske bakgrunn, anbefalingsbrev, planene for studiene eller forskningen, behovet for å studere/forske i USA, mulighetene for å bidra på deres fagfelt i Norge, og ut fra mulighetene for et vellykket resultat av stipendoppholdet.

Spesielle stipend

I tillegg finnes noen spesielle stipend til f. eks. lærere, politikere og arkitekter for opphold i USA og ca 10 stipend til amerikanere for studier i Norge.

Kommentarer

Støttesatsene til Lånekassen oppfattes nok ikke i Norge som spesielt rikelige. Det er likevel ikke arbeidsgruppens inntrykk at støttesatsene til regulært livsopphold anses som et stort problem.

Den viktigste stipendordningen for norske studenter i USA og Canada er nok skolepengestøtten. Som nevnt mener arbeidsgruppen at de høye skolepengene ved studier i USA er en vesentlig del av forklaringen på redusert interesse fra norske studenter, og uten muligheten til stipend hadde nok de færreste sett seg råd til å reise ut.

Om skolepengestøtte

Til og med 1984-85 ble det gitt gebyrstipend til hel eller delvis dekning av skolepenger bare når det var adgangsbegrensning på vedkommende fagområde i Norge. Fra 1985-86 ble støtte til dekning av skolepenger gjennom gebyrstipend avgrenset til visse opplistede fag der departementet mente det var behov for at et visst antall norske studenter tok utdanning i utlandet. Dette var fagområder der norsk utdanningskapasitet var for liten i forhold til forventet behov på det norske arbeidsmarkedet. Departementet vurderte årlig hvilke fagretninger som skulle kvalifisere for tildeling av gebyrstipend. Samtidig ble støtten til første året i amerikansk Bachelor-studium – 'Freshman-året' – fjernet.

Fra studieåret 1993-94 ble det åpnet for tildeling av gebyrstipend til godkjente Masterprogram i land utenfor Norden, uavhengig av fagretning, som ledd i ønsket om å styrke utdanningsmulighetene på høyere grad.

Fram til undervisningsåret 1994-1995 hadde retten til studiefinansiering ved studier i utlandet begrenset seg til Europa og Nord-Amerika. Fra og med 1994-1995 kunne imidlertid studentene ta med seg studiefinansieringen til hvilket som helst land i verden, så lenge utdanningen tilfredsstilte de fastsatte vilkårene. Av statistikken kan vi se at antallet studenter i USA begynte å gå ned nettopp fra 1994-1995, så mye av nedgangen i studenttallet til USA må sies å skyldes konkurranse fra andre aktuelle studieland som studentene tidligere ikke kunne velge på grunn av begrensningene i studiefinansieringen.

Finansieringsordningene for utdanning i utlandet, herunder skolepengefinansieringen, ble lagt om med virkning fra undervisningsåret 2004-2005: De faglige begrensningene for finansiering av skolepenger ble fjernet, samtidig som gebyrstipendet ble gjort om til en skolepengestøtte som gis delvis som stipend og delvis som lån. I tillegg ble det åpnet for at studentene kan ta opp ekstra lån på inntil kr 50 000 per studieår til finansiering av skolepenger, etter innspill fra bl.a. ANSA om at nivået på skolepenger i mange land ligger høyt over satsen for gebyrstipend, og at studentene var tvunget til å ta opp dyre private lån til dekning av skolepenger. Med den nye finansieringsmodellen ble samlet støtte til skolepenger økt til kr 102 320 per studieår, mot kr 52 320 i den gamle ordningen. Lånet studentene får til dekning av skolepenger, er i motsetning til private lån rentefritt i studietiden.

Tilleggsstipendordning som gir ekstra stipend til dekning av skolepenger for studenter ved enkelte utdanninger ved enkelte utvalgte læresteder, ble videreført, med visse endringer.

Målet med endringene har vært å støtte opp under studentenes frie valg ved utdanning i utlandet, samtidig som man har ønsket oppnå økt fokus på kvalitet ved utdanning i utlandet, bedre geografisk spredning av norske studenter i utlandet, og økt rekruttering av studenter til ikke-engelskspråklige land. Dette siste står i en viss kontrast til den nye målsettingen om økt mobilitet til USA og Canada.

Om tilleggsstipend

I tillegg til skolepengestøtte gis det tilleggsstipend til studier ved særlig gode og dyre universiteter. Ordningen ble innført for å sikre at norske søkere som klarte å konkurrere seg inn ved helt spesielle institusjoner i internasjonal toppklasse, skulle ha muligheten til å ta imot plassen, også dersom skolepengene langt oversteg alle tilgjengelige tilskudds- og låneordninger. Den har vært vanskelig å administrere på en slik måte at den fyller dette formålet. Det blir gitt tilleggsstipend med for tiden inntil 55 320 kr pr år til studenter som studerer ved særlig prestigetunge universiteter og som har skolepengeutgifter som overstiger 102 320 kr.

Det er SIU som forvalter tilleggsstipendordningen. Den fungerer slik at det gis støtte til skolepenger ved institusjoner som er forhåndsgodkjent og tatt inn i en liste over godkjente studiesteder. For tiden omfatter denne listen 85 institusjoner, hvorav 56 i USA og én – University of British Columbia – i Canada. I realiteten er det umulig å vedlikeholde en liste over de antatt beste universitetene i verden innenfor alle relevante fagområder. Derfor blir prisen et viktig kriterium uten at det er mulig å sikre at den også borger for kvaliteten.

Arbeidsgruppen kan vanskelig se at tilleggsstipendordningen egner seg særlig godt som målrettet strategisk virkemiddel, selv om det altså for tiden er et stort flertall av amerikanske institusjoner på listen.

Om 'Freshman'-året i USA

Fra 1985-86 ble støtten til første året, 'Freshman year', av en fireårig bachelorgrad i USA tatt bort.

I følge St.meld. nr. 19 (1996-97) *Om studier i utlandet* var bakgrunnen for dette bl.a. at det på det tidspunktet var sterk tilstrømming til de amerikanske lærestedene, og man ønsket å snu strømmen noe tilbake igjen mot Europa. Dessuten var det mulig med gode karakterer i viktige fag fra videregående skole i Norge å komme inn direkte i annet år, "Sophomore year", på et visst antall amerikanske læresteder. Det ble også vurdert slik at første år i USA normalt ville inneholde så mye av allmennfag at det ville være unødvendig bruk av både tid og penger å ta dette året.

Etter hvert er det blitt slik at det bare er et fåtall læresteder i USA som gir credits for norsk videregående skole; det vil normalt være skoler med mest kunnskap om norsk utdanning og gode erfaringer med norske søkere. Dersom norske studenter får credits for videregående skole, skjer det oftest via skriftlige prøver som tas etter ankomst til lærestedene. Bare et fåtall studenter benytter seg av muligheten for å ta credits i Norge ved å avlegge Advanced Placement-test før avreise til USA. Flere ville kunne tas opp i andre år i USA ved å avlegge slik test, heter det i stortingsmeldingen.

I dag gis det kun unntaksvis støtte gjennom Statens lånekasse for utdanning til "Freshman year" ved læresteder i USA. Dette gjelder utdanninger som er med i ordningen med tilleggsstipend, første året av kiropraktorutdanning som ikke tilbys i Norge, når utdanningen er særlig godt tilrettelagt for studenter med redusert funksjonsevne, og dessuten tilbudet ved American College i Moss. Dette innebærer at det kan være økonomisk vanskelig for norske studenter å påbegynne en Bachelor-utdanning i USA, og mange vil kanskje derfor heller velge å studere i andre engelskspråklige-land.

Det er ulik praksis i de nordiske landene med hensyn til støtte til "Freshman year". Island gir ikke støtte til studenter som tar "Freshman year" med samme begrunnelse som Norge, dvs. at dette regnes for å være på nivå med videregående opplæring. Det er ingen generell åpning for støtterett gjennom Lånekassen til utdanning på videregående opplærings nivå i land utenfor Norden. I Norge knyttes vurderingen av støtteretten også opp mot at kurs fra "Freshman year" ikke gir uttelling i form av studiepoeng i Norge, og at kursene heller ikke kan inngå i en norsk universitets- og høyskolegrad. I Sverige gir "Freshman Year" støtterett fordi det svenske regelverket også åpner for støtte til utdanning på "eftergymnasialt nivå". I Danmark og Finland gis det støtte til "Freshman year" på visse betingelser. Fagene studentene tar dette året må være fagrettet og relevante for graden, dvs. ikke være generelle og allmenndannende som skrivekurs, gymnastikk, osv. Eksempelvis må Freshman-året inneholde psykologifag dersom søkeren skal ta grad i psykologi.

Ifølge *Strategi for norsk forsknings og teknologisamarbeid med Nord Amerika* vil departementet vurdere om "Freshman year" bør være støtteberettiget i Lånekassen⁵.

Mulige tiltak i studiefinansieringen

De signaler arbeidsgruppen har fått tilsier at høye skolepenger trolig er den største økonomiske barrieren for studenter som vurderer utdanning i Nord-Amerika. Dette innebærer at arbeidsgruppen først og fremst bør se på mulige tiltak som styrker studentenes likviditet, eventuelt tiltak som reduserer studentenes gjeldsbelastning etter endt utdanning.

Mulige tiltak er:

1. Å redusere lånedelen i skolepengefinansieringen for studenter i USA og Canada. Her er det mulig å skjelne mellom gradsstudenter og delstudenter, eventuelt å satse sterkere på mastergradsstudenter og delstudenter enn på gradsstudenter på bachelornivå, jfr. arbeidsgruppens prioriteringer.

Alternative forslag:

- Å innføre fullstipendiering av skolepenger inntil kr 52 320 for delstudenter.
- Å innføre fullstipendiering av skolepenger inntil kr 52 320 for delstudenter og mastergradsstudenter
- Å innføre fullstipendiering av skolepenger inntil kr 52 320 for delstudenter, mastergradsstudenter og bachelorstudenter.

Av disse foreslår arbeidsgruppen alternativ nummer 2. Tiltaket vil følge dagens system i skolepengefinansieringen, med lik prioritering av mastergrad og delstudier framfor bachelor-nivå. Det vil støtte opp under de målene arbeidsgruppen har satt, med betydelig økning i antallet mastergradsstudenter og delstudenter. Tiltaket vil ikke gi studentene økt likviditet⁶, men reduserer studentenes gjeldsbyrde etter endt utdanning sammenlignet med valg av utdanning i andre utland, og vil således kunne styre studentstrømmen i retning Nord-Amerika.

Særuttalelse

Arbeidsgruppas medlem Rasmus Myklebust mener det er urealistisk å få til en betydelig vekst i studentmobiliteten med Nord Amerika uten å iverksette tiltak myntet på å øke antallet norske gradsstudenter på bachelor-nivå i Nord Amerika. ANSA går derfor inn for forslag 3.

⁵ Strategi for norsk forsknings og teknologisamarbeid med Nord Amerika (2004) s. 19.

⁶ Samlet skolepengefinansiering vil fortsatt være kr 102 320, hvorav kr 50 000 fortsatt er lån + eventuelt tilleggsstipend.

2. Å innføre tilleggsstipend for studenter i USA, uavhengig av lærested/utdanning. Det gis i dag tilleggsstipend til norske studenter ved en rekke læresteder i USA. Hvilke læresteder/utdanninger som omfattes av tilleggsstipendordningen fastsettes av KD etter innstilling fra SIU. Tilleggsstipendet gir studentene ekstra likviditet med inntil kr 55 320 pr. studieår ved betaling av skolepenger ved kvalitetstunge læresteder med særlig høye skolepenger. Som del av en satsning er det mulig å fremme forslag om at all utdanning i USA som har skolepenger over kr 102 320 skal utløse rett til tilleggsstipend. Eventuelt kan det fremmes forslag om at alle delstudenter og mastergradsstudenter skal ha rett til tilleggsstipend.

Tiltaket vil ganske sikkert øke tilbøyeligheten til studier i USA, men kostnadene gjør det etter arbeidsgruppens mening vanskelig å prioritere dette høyt. Dessuten vil en rettighetsordning av denne typen utløse sterkt økte kostnader også uten at en oppnår noen økning.

3. Å øke satsen for tilleggsstipend for studenter som tar utdanning i USA. Også her er det mulig å skjelne mellom høyere og lavere grad og mellom grads- og delstudenter. Etter arbeidsgruppens vurdering er dette ikke et egnet eller nødvendig tiltak for delstudenter. Her bør det være opp til de norske lærestedene i størst mulig grad forhandle seg til god pris for delstudenter som reiser ut gjennom institusjonsavtale.

Siden gruppen som nevnt ikke tilrår en satsing på gradsstudenter på bachelor-nivå, er tiltaket stort sett relevant for Mastergradsstudenter. For dem gir det en betydelig likviditetsøkning, og beløpet vil i sin helhet bli gitt som stipend.

4. Å innføre ettergivelsesordning for tidligere USA- og Canadastudenter. Ettergivelsesordninger gjennom Lånekassen har vist seg som viktige incentivordninger. Også en ettergivelsesordning vil kunne senke terskelen for å velge utdanning i USA. En slik ordning som ikke er direkte rettet mot høyt skolepengenivå vil også kunne benyttes som incentiv for økt rekruttering til Canada. Arbeidsgruppen forslår at en slik ordning rettes mot gradsstudenter.

5. Å åpne adgang til studiestøtte i inntil to år for ett-årige Mastergrader. Det er oppstått et tilpasningsproblem rundt forholdet til de europeiske land som har valgt treårig Bachelor-grad fulgt av en toårig Master-grad, og den amerikanske fireårige Bachelor fulgt av ulike Master-gradsopplegg. Særlig vil problemet oppstå med hensyn til profesjonsstudier hvor man i Nord-Amerika har ettårige opplegg basert på amerikansk fireårig Bachelor-grad.

Lærestedene i Nord-Amerika er som hos oss faglig autonome og noen vil tillate direkte opptak av norske studenter med treårig Bachelor til ettårig Master, mens andre vil kreve tilleggskurs. Selv om de formelt er tatt opp til 'Graduate School', må slike studenter ofte bruke inntil ett år ekstra på å følge kursene som kreves, både på undergraduate og graduate nivå. Et slikt ekstra studieår vil Lånekassen normalt ikke finansiere.

Arbeidsgruppen ser dette som et ganske stort problem for Mastergradsstudier, og foreslår at det innføres en spesiell ordning som gjør det mulig å få studiestøtte i inntil to år for en ett-årig Master-grad, forutsatt at studenten er tatt opp ved Graduate School fra starten. Det må også forutsettes at kursene som tas, er kurs som kan inngå i høyere utdanning etter norske regler, f. eks. må det ikke dreie seg om første års – dvs. 'Freshman' – nivå. Mer utfyllende regler bør kunne utformes senere.

Særuttalelse

Arbeidsgruppens medlem Rasmus Myklebust mener at høye skolepenger kombinert med manglende støtte til Freshman-året i USA har ført til at antallet norske gradsstudenter ved amerikanske universiteter er blitt mer enn halvert de siste ti årene, samtidig som antallet norske gradsstudenter i utlandet er økt til det dobbelte. Gjeninnføring av støtte til freshmanåret i USA vil derfor være det viktigste enkelttiltaket for å bidra til en substansiell økning av antallet norske studenter i USA, samtidig som forslaget har en moderat kostnadsramme.

Særuttalelse:

Arbeidsgruppens medlemmer Knut Brautaset og Mona Johnson mener man nå må revurdere den generelle ordningen av at 1. studieåret (Freshman year) ved et høyere lærested i USA ikke gir støtte fra Lånekassen. St. meld. nr. 19 (1996-97) angir ikke-faglige og faglige argumenter og legger faktisk størst vekt på å snu studentstrømmen mot Europa, mens denne arbeidsgruppens oppgave er - innenfor den engelskspråklige sfære - å få flere til å velge Nord-Amerika. Noe av den negative argumentasjonen overfor USA henter man fra den såkalte GSU-listen som NOKUT har ansvar for. Listen angir for ulike land hvordan deres videregående utdanning fyller kravene til generell studiekompetanse i Norge. Her skjæres hele USA over en kam og det gjøres ingen forsøk på å ta hensyn til det store mangfoldet som finnes.

Når det gjelder høyere utdanning betrakter altså Norge generelt at Freshman year i USA, helt eller delvis, ikke er godt nok som høyere utdanning. Men det gjøres unntak for første året av fireårig Bachelor Degree ved utdanninger i USA som er med i ordningen med tilleggsstipend. Man må da spørre hva er det med Freshman year ved disse universitetene som skiller seg fra Freshman year ved andre universiteter? Opptakskravene er de samme og for akkreditert profesjonsutdanninger er det som regel svært liten forskjell i oppleggene som leder til en fireårig bachelorgrad. Innen teknisk utdanning (USA: engineering ikke technology) har jeg sett på Freshman year i engineering ved University of Michigan som er på tilleggsstipendlisten og Michigan State University som ikke er det. Begge læresteder har helt sammenlignbare Freshman year og slik vil det være for teknisk utdanning akkreditert av ABET. Man kan anta at det samme er tilfelle for andre profesjonsutdanninger i alle fall bør det undersøkes.

Arbeidsgruppens forslag:

Det vil trenge ekstra midler til spesielle tilskudd dersom en skal øke tilbøyeligheten til å studere i Nord-Amerika vesentlig. Midlene bør fordeles gjennom Lånekassen i form av:

- Å innføre fullstipendiering av skolepenger inntil kr 52 320 for delstudenter og mastergradsstudenter i USA og Canada.
- Å innføre en ordning med ettergivelse av lån for studenter som avslutter en utdanning i USA eller Canada med bestått eksamen,

etter mønster av det som har vært prøvd i ordninger for forskjellige grupper i Norge. Nærmere regler må utformes av KD.

- Åpning for to års finansiering av ettårige mastergradsutdanninger forutsatt opptak til Graduate School fra første år.

Særuttalelse fra arbeidsgruppens medlem Rasmus Myklebust:

- Å gjeninnføre støtte til Freshman-året i USA.

Myndighetsrelasjoner og nasjonale programmer

Høyere utdanning i USA og Canada har blant annet det til felles at de styres av delstatens hhv. provinsens myndigheter. Nasjonale myndigheter har ikke store muligheter til å pålegge delstatene eller enkeltinstitusjoner spesielle strategier eller tiltak eller inngå avtaler på deres vegne. Arbeidsgruppen kan derfor ikke se at det er mye å oppnå ved å tilstrebe nasjonale avtaler om utdannings samarbeid tilsvarende avtalen om forskningssamarbeid som er inngått med USA.

Der hvor føderale og nasjonale myndigheter er aktive, er det imidlertid viktig å holde kontakten fra norsk myndighetsplan. Arbeidsgruppen har festet seg ved to slike initiativer på amerikansk side, der det bør være mulig å posisjonere norske interesser og tiltak i samsvar med amerikansk politikk:

Lincolnprogrammet

US Congress behandler forslag om en storstilt satsing på stipendier til utenlandsstudier for amerikanske studenter, det såkalte *Lincolnprogrammet*. En hovedtanke er å motvirke sosiale ulikheter i tilgangen til internasjonalisering, og man foreslår å dele ut *Lincolnstipendier* på maksimalt 5 000 dollar til finansiering av ett-semester utenlandsstudier som del av amerikansk Bachelorgrad. Stipendiene skal være behovsprøvde etter foreldres inntekt, men med en forholdsvis høy inntektsgrense, slik at de vil omfatte også midlere inntekter. I flere henseender minner konseptet om ERASMUS-programmet.

På møte med Lincoln-kommisjonens direktør ble det gitt uttrykk for stor velvilje, og han mente at finansiering av utvekslingsopphold i Norge etter vanlige linjer ville være helt i pakt med ordningen slik den er planlagt. Programmet er ennå ikke vedtatt, og det er usikkert når det blir det, men det har ganske bred støtte i Kongressen, så det er grunn til å tro at det blir en realitet i en eller annen form.

Atlantis

USA og EU inngår i juli en ny *EC/US agreement on higher education and training (2006-2013)*. Dette er en videreføring og utvidelse av den någjeldende samarbeidsavtalen under navnet *Atlantis*. Samarbeidet skal baseres på konsortier som etablerer gjensidig godkjente fellesgrader, og har flere likhetspunkter med ERASMUS-modellen.

Norge er som EØS-medlem formelt utelukket fra EUs samarbeid med tredjeland. Det er likevel mulig at Norge kan forhandle fram en avtale om deltakelse i samarbeidet, men selvsagt på egen kostnad og uten de samme rettigheter som avtalepartnerne har.

Canada har også et samarbeidsprogram med EU, men på en mer begrenset basis. Her dreier det seg om et prosjektbasert samarbeid mellom institusjoner med ganske spesifikk tematisk innretning. Dette er helt sikkert en samarbeidsform som kan lede til verdifulle forbindelser, men i vår sammenheng, der det som sagt er besluttet å satse maksimalt på økt studentflyt, ser vi ikke at det kanadiske samarbeidet med EU svarer til behovet på norsk side.

North2north

I tillegg ønsker arbeidsgruppen å fremheve utvekslingsprogrammet north2north (n2n), som er det eneste eksisterende tiltak der Norge og begge de nordamerikanske land er engasjert i utdanningssamarbeid. For å delta i samarbeidet må utdanningsinstitusjonene være medlem av Arktisk Universitet. Kriteriene for medlemskap er at institusjonene ligger i det arktiske sirkumpolare nord eller har studier og forskning relatert til arktiske forhold. Ved siden av institusjoner i den nordlige Canada, USA og Norge, er læresteder i Russland, Island, Finland og Sverige også aktive i n2n. I 2005 hadde til sammen 101 studenter utvekslingsopphold under ordningen.

Gruppen vil vise til det behovet som er påpekt for å identifisere komparative faglige fortrinn og forutsetninger som kan legges til grunn for profilert utdanningssamarbeid, blant annet påpekt av den amerikanske ambassaden. Forskning og kunnskap om arktiske forhold må antas å være et felt der Norge har slike naturgitte forutsetninger for å hevde seg.

Utvekslingsprogrammet administreres fra Norge og har kontor ved Høgskolen i Finnmark. Programmets norske del får finansiering gjennom Kunnskapsdepartementet med 1.2 millioner i året. Det planlegges nå en utvidelse av north2north til også å gjelde internships, noe både Canada og USA er svært opptatte av. Også dette er annetsteds i denne rapporten anbefalt som satsing fra norsk side.

Kontaktarbeid

Den interesse og velvilje arbeidsgruppen har møtt, både i USA og Canada, viser at det er viktig å være i stadig kontakt og dialog med aktørene på nordamerikansk side. Selv om det som sagt er UH-institusjonene som skal stå for aktiviteten, må man også på myndighetsplan hele tiden bygge relasjoner som kan sikre tilgang og medvirkning i prosessene på nordamerikansk side. Mer om dette følger nedenfor i avsnittene om infrastruktur og informasjon.

Infrastruktur

Arbeidsgruppen har vurdert mange sider ved utdanningssamarbeidet, ikke minst

rollefordelingen og behovet for myndighetsinngrep. Som nevnt er gruppen klart oppmerksomme på institusjonenes dominerende funksjon så vel som studentenes rett til fritt – eller rimelig fritt – valg av studiested. Det må allikevel konstateres at utviklingen til nå, mens aktørenes egne strategier for det meste har fått lede utviklingen, viser seg å gå i gal retning i forhold til det som nasjonale hensyn tilsier er nødvendig. Dette definerer et behov for aktiv medvirkning fra myndighetene.

I stor grad mangler det apparatet som skal til for å innta denne mer aktive rollen, og ansvaret er uklart definert. Uansett mener arbeidsgruppen at dersom man nå snakker om en virkelig satsing på den nordamerikanske regionen, må det også gjøres tillemplinger i organisasjon og oppgaver for aktørene som er involvert.

Ett slikt tiltak mener arbeidsgruppen må være å opprette en stilling som utdanningsråd ved den norske ambassaden i Washington D.C. For å følge opp det helhetlige ansvaret for hele Nord-Amerika må det gjøres klart at ansvaret som tillegges stillingen, er knyttet til både USA og Canada. Erfaringene med forskningsrådsstillingen tilsier etter gruppens mening at det kan være av stor betydning å få til et tilsvarende utdanningspolitisk nærvær på det nordamerikanske kontinent. Begge ambassadene har ønsket en slik satsing, og gruppen antar at det vil være mulig og nyttig å bygge på det arbeidet som er nedlagt i de forskningspolitiske funksjonene for å oppnå en best mulig synergi av begge stillingene.

Arbeidsgruppens forslag:

- Besøk på politisk nivå – begge veier
- Forbedret og formalisert kontakt med utenriksstasjonene i Nord-Amerika om feltet høyere utdanning
 - SIU må samarbeide med ANSA, Utenriksdepartementet og ambassadene om målrettet løpende rapportering fra USA og Canada med spredning gjennom SIU og ANSA
 - Kunnskapsdepartementet må legge til rette for regelmessige drøftinger og deltagelse ved møter og arrangementer ved ambassadene
- SIU gis ansvar for planmessig deltagelse fra myndigheter og UH-institusjonene og rapportering fra viktige 'bransjemøter' som NAFSA, AACRAO o.l. SIU gis videre ansvar for aktiv kontakt med organisasjoner som American Association of Universities, Council of Graduate Schools og American Council of Education i Washington og Association of Universities and Colleges of Canada i Ottawa.
- Kunnskapsdepartementet sørger for å invitere Canadas og USAs ambassader i Norge til regelmessige drøftinger om utdanningspolitiske spørsmål og utviklingstrender 2 ganger pr år

- SIU tar initiativ til kontakt med norske og nordamerikanske institusjoner og organisasjoner for samarbeid om statistikk og analyse
- Kunnskapsdepartementet søker å arrangere periodiske transatlantiske fagkonferanser, eventuelt som egne seminarer ved EAIE eller NAFSA, med deltagelse på høyt faglig og politisk nivå.
- Kunnskapsdepartementet tar sammen med ambassadene ansvar for spesiell oppmerksomhet mot Lincoln-programmet og utviklingen av det. Hensikten må være å fange opp de muligheter det gir til å tilpasse tilbud i Norge til den store studentmassen som nå får nye muligheter til utenlandsstudier.
- Kunnskapsdepartementet sørger for å ta politisk kontakt med EU med sikte på å forhandle fram norsk deltagelse i 'Atlantis'-programmet.
- Kunnskapsdepartementet tar initiativ til opprettelse av en stilling som utdanningsråd i Washington, D.C. med ansvar for USA og Canada, for å arbeide med overordnede temaer på nasjonalt nivå på feltet høyere utdanning.
- Kunnskapsdepartementet tar initiativ til faste samarbeidsfora med USAs og Canadas ambassader, der man både kan drøfte praktiske spørsmål – pass- og immigrasjonsspørsmål, dokumentasjon og godkjenning og andre formaliteter etc. – og samarbeide om å gi utvekslingen en høy profil.
- Kunnskapsdepartementet søker å sette av midler til utdeling av priser og spesielle stipendier til fortjente studenter eller nøkkelpersoner i utdannings samarbeidet
- Bevisst arbeid i forhold til pressen og andre medier for å profilere samarbeidet.
- Sterkere profilering av høyere utdanning innenfor det eksisterende, årlige *Forum for Research, Innovation and Higher Education* ved den norske ambassaden i Washington.

Tiltak i/overfor UH-sektoren

Arbeidsgruppen har også vurdert om det er ting som kan gjøres med det norske systemet eller med utdanningsenhetene som tilbys, for at de lettere kan tiltrekke seg nordamerikanske studenter.

Institusjonsavtalenes plass

Det er delte meninger og ofte motstridende informasjon om nytten av bilaterale samarbeidsavtaler mellom institusjonene. Både SIUs rapport og Sonia Mykletuns undersøkelser tyder på at institusjonsavtaler i liten grad oppfattes som forpliktende, at de fleste ikke brukes og at de ikke i realiteten fremmer gjensidighet og balansert utveksling.

Gruppen mener derfor at det kan være grunn til å tilby institusjonene hjelp til å kvalitetssikre både avtaleutforming, partnervalg og generell avtalestrategi. I tillegg bør det arbeides for å etablere forskjellige former for samvirke mellom norske læresteder overfor nordamerikanske institusjoner, organisasjoner og nettverk.

Arbeidsgruppen har notert seg i denne sammenheng at det stadig uttrykkes behov for en fullstendig oversikt over norske læresteders bilaterale samarbeidsrelasjoner. Foreløpig eksisterer ingen kvalitetssikret og komplett datakilde, og ingen rutiner for innrapportering fra institusjonene. I det minste der samarbeidet er formalisert gjennom en undertegnet avtale mener gruppen det bør være mulig å få til en slik oversikt.

I *Database for høyere utdanning*, som er Kunnskapsdepartementets hovedkilde til styringsdata for sektoren, er det mulig å lagre data om avtaleforhold. Det må antas å være til generell nytte for strategisk arbeid med internasjonalisering å ha slike data, og i en nordamerikansk sammenheng ville det gjøre det mulig å vurdere den porteføljen institusjonene har og planlegge eventuelle tiltak for mer effektiv bruk og koordinering.

Utvekslingsprogrammet ISEP, som arbeidsgruppen besøkte i USA, tilbyr en samordnet studentutveksling uten gebyrer mellom svært solide amerikanske og utenlandske læresteder, basert på institusjonsavtaler. Modellen minner på mange måter om ERASMUS, og kunne være en måte for norske høyskoler med begrenset utvekslingsvolum og fagspektrum å få tilgang til kvalitetskontrollerte studieplasser. På spørsmål ble det sagt fra ISEPs side at man er åpne for en løsning med nasjonal samordning av medlemskap og utveksling, f. eks. ved SIU.

Så vidt vites er Høyskolen i Bodø det foreløpig eneste norske medlem, og erfaringene man der gjør, bør legges til grunn for vurdering av en videre satsing.

Arbeidsgruppens forslag:

- SIU gis i oppdrag, i samarbeid med Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, å utrede hvordan man kan samle og ta vare på nødvendige data om institusjonenes internasjonale bilaterale samarbeidsavtaler.
- Når man får oversikt over avtaler med Nord-Amerika, legges materialet til grunn for en analyse av strategi, praksis og styrker/svakheter ved de avtalene som finnes.
- SIU bes om å vurdere muligheten for en samordnet norsk deltagelse i ISEP-samarbeidet med SIU som koordinator

Nye typer studietilbud

Generelt er det antagelig slik at bedre tilpasning til etterspørselen fra nordamerikanske partnere kan resultere i mer 'produktive' samarbeidsforhold. Arbeidsgruppen har som sagt et gjennomgående inntrykk av at interessen for Norge som samarbeids- og studieland er ganske stor når bare mulighetene presenteres og diskuteres.

Nøkkelferdige opplegg

Ved siden av ønske om kortere studietilbud er det tydelig at en type gjennomorganiserte 'pakketilbud' vekker stor interesse. Det nevnes for det første at man vil ha forhåndsbetalte opplegg. Hvis bare hele prisen er kjent på forhånd, er det ofte ikke noe stort problem om prisen er høy, men da må altså ekskursjoner, fritidstilbud, forsikring, bøker, materiell, e-post osv. være kostnadsberegnet på forhånd og inkludert.

Vi er klar over at dette vil være mye mer ressurskrevende enn tradisjonelle opplegg; særlig vil det være administrasjonsintensivt. Gruppen mener likevel at det kan være verd å undersøke om det lar seg gjøre å legge en reell kostnadsdekning til grunn, der en tar seg betalt av studentene også for den ekstra arbeidstiden som går med til å forberede integrerte tilbud. Hvis det er mulig å dekke alle kostnader gjennom gebyr og likevel levere et konkurransedyktig tilbud, ligger det kanskje her en kilde til fornyet rekruttering fra Nord-Amerika.

Filialprogrammer

En annen type programmer som er populære ved nordamerikanske læresteder er en type 'klasserommigrasjon' der pensum, lærere, undervisningsspråk, evaluering og organisering av studiet flyttes til utlandet uten at studentene organisatorisk forlater hjemmeinstitusjonen. Det er svært delte meninger om den pedagogiske valør av slike opplegg, og tradisjonelt har det vært ganske stor motvilje mot dem ved norske UH-institusjoner. Etter hvert har imidlertid noen få gått inn på samarbeid med amerikanske universiteter om å ta imot grupper på slike vilkår, og mener å ha fått til partnerskap som har vært til nytte både for de to institusjonene og for studentene som deltok.

Etter arbeidsgruppens syn bør det i hvert fall vurderes, med rot i erfaringene fra forsøkene som er gjort, om det kan utvikles passende modeller som kan tilbys, ikke som standardløsninger, men som muligheter der aktuelle partnerinstitusjoner spesielt ønsker en ordning etter slike linjer. Også her bør en kunne se på hvordan en kan tilstrebe full kostnadsdekning, eventuelt i form av gratisplasser for norske deltagere på de samme oppleggene.

Arbeidsgruppens forslag:

- Støtte til UH-institusjonene til utvikling av nye typer studietilbud i samarbeid med nordamerikanske partnerinstitusjoner. Gruppen

mener her at støtte bare vil være aktuelt i samband med utprøving og pilotprosjekt.

- Kunnskapsdepartementet må sørge for avklaring av muligheten til å kreve gebyrer til dekning av direkte kostnader og eventuelt også skolepenger i samband med slike spesialopplegg.

Sommerskoler

Arbeidsgruppen har fra ressurspersoner i USA møtt stor interesse for studieopphold i Norge kortere enn ett semester. Bortsett fra kostnadene vises det til problemene med å kombinere to forskjellige semesterordninger og uviljen studentene iblant møter når de ønsker å få godkjent et semester fullt ut som del av sin grad. Den typen kortvarige tilbud som fortoner seg mest realistisk i en norsk sammenheng, er vel sommerskoler.

Den internasjonale sommerskole, som er en separat virksomhet under Universitetet i Oslo, er både den eldste, den største og den mest etablerte sommerskolen. Den har funnet og beholdt sin nisje, særlig knyttet til det norskinteresserte USA og til samarbeidet med land i Sør, selv om det er deltakere fra det meste av verden hver sommer.

Plassene ved Sommerskolen er ikke gratis, og studentene betaler i utgangspunktet en ganske stor deltakeravgift, som etter amerikansk modell dekker alle utgifter til bolig, mat, ekskursjoner, undervisning, eksamen etc. Norad betaler for en del stipendier, og det finnes også friplasmidler fra forskjellige andre kilder.

Kanskje fordi det er forholdsvis kostbart å studere ved Sommerskolen er gjennomsnittsalderen, spesielt på amerikanske deltakere, ganske høy. Det ser også ut til at andelen fulltidsstudenter er nokså liten. Imidlertid er arbeidsgruppen fra flere hold gjort oppmerksom på at prisvurderinger står mindre sentralt hos nordamerikanske studenter når de velger utenlandsstudier enn man skulle tro. Det er et poeng vi finner grunn til å understreke overfor lærestedene.

I tillegg til Den internasjonale sommerskole i Oslo, har også andre universiteter og høyskoler arrangert sommerskoleopplegg. Så vidt arbeidsgruppen forstår er de fleste av disse konsentrert om enkeltfag eller fagområder mens Sommerskolen i Oslo er nærmest en breddeinstitusjon. Vi har heller ikke kjennskap til at noen av de øvrige tiltakene har oppnådd å bli like etablerte eller permanente.

Den internasjonale sommerskole har allerede vært inkludert i utvekslingsopplegg, slik at amerikanske utvekslingsstudenter deltar på Sommerskolen i bytte mot norske studie plasser ved ordinær semesterundervisning i USA. Blant amerikanske hjemmelspersoner har det vært ganske stor støtte for slike opplegg. Når det, som i Oslo, dreier seg om gebyrfinansierte plasser, reiser det jo straks problemet med å finne budsjettmidler til å dekke friplassen for amerikanerne. Dette kan vi vente vil være en sterkt begrensende faktor med mindre det stilles spesielle stipend- eller støtte midler til disposisjon nasjonalt.

Det må også vurderes om et eventuelt økt sommerskoletilbud må samordnes nasjonalt, for å unngå for mange tilbud beregnet på det samme markedet. Det er f. eks. usikkert hvor mange kurs i norsk språk, historie og samfunnsliv rettet mot amerikanere med norske røtter som kan lykkes i å fylle studieplassene. På den annen side er det godt mulig at det er rom for en mer kreativ tilnærming der det enkelte lærested utvikler sine spesialiserte tilbud også for sommerskole og bruker dem som bidrag i en utvekslingsavtale.

Men slike tilbud må i så fall gis til alle slags grupper, både andre internasjonale og norske studenter, ellers går man glipp av den internasjonaliseringseffekten som er så viktig i Kvalitetsreformens tid. Og det vil trolig også redusere interessen på amerikansk side dersom det blir tale om spesialtilbud bare for dem.

Alt i alt mener arbeidsgruppen at det er grunn til å stimulere til nye forsøk med sommerskoler for å tiltrekke seg studenter, særlig fra USA. Men det er usannsynlig at det vil skje uten spesielle stimuleringstiltak, enten gjennom budsjettssystemets indikatorsett eller med tilskuddsmidler.

Det bør ikke være aktuelt å subsidiere deltagelse ved sommerskoler for nordamerikanske studenter. En annen sak er at arbeidsgruppen ser det som tjenlig at det stilles til rådighet midler til stipendiering av andre studenter, særlig fra land i Sør. Det vil være et viktig element i markedsføringen av sommerskoler overfor Nord-Amerika hvis det allerede finnes et variert internasjonalt miljø ved sommerskolen. Dette anses imidlertid som et forslag som faller utenfor mandatet som gjelder samarbeid med Nord-Amerika.

Arbeidsgruppens forslag:

- Støtte til UH-institusjonene til å etablere og utprøve nye opplegg for sommerskoler, direkte rettet mot et nordamerikansk marked.

Co-operative education

Begrepet co-operative education er ikke særlig kjent i Norge, men desto mer populært i Nord-Amerika, særlig i Canada. I vår sammenheng bruker vi det litt løst om en rekke forskjellige varianter av undervisning som gjør det mulig å kombinere studier i utlandet med kontakt med yrkes- og næringsliv i vertslandet.

På enkleste nivå betyr betegnelsen rett og slett at det gis muligheter for deltidsarbeid for studenter på studentvisum, og Canada har arbeidet ganske aktivt mot en del land for å oppnå gjensidige avtaler om dette. I Norge, der studenter allerede har anledning til å arbeide 20 timer pr uke i semesteret og 40 timer pr uke i ferien, er dette egentlig ikke noen vanskelig problemstilling. Mer uprøvde er kanskje mulighetene for å inngå samarbeid med næringslivet som kan gi muligheter for praksistilbud av denne typen til

utvekslingsstudenter, bortsett fra de erfaringer som er høstet gjennom Leonardo-programmet.

Arbeidsgruppens forslag:

- Støtte til UH-institusjonene til utvikling av spesielle studieprogrammer som gir innreisende studenter bedre muligheter for samfunns- og næringslivskontakt i samband med studiet.

SIU/nettverksavtaler/koordinering

SIU er langt på vei opprettet for å være et serviceorgan for høyere utdanningsinstitusjoner i internasjonaliseringsbestrebelsene. Dette er uttrykt på flere måter i SIUs mandat. Det sier seg selv at dette ansvaret også omfatter Nord-Amerika, men ikke at regionen skal prioriteres spesielt. Arbeidsgruppen mener derfor at en prioritering av utdanningssamarbeid med Nord-Amerika må gis uttrykk i et spesielt ansvar for SIU. Formodentlig vil det måtte innebære at senteret tilføres ekstra midler til denne innsatsen.

For de mange små høyskolene i Norge vil det lett være et problem å få til tjenlig organisert samarbeid med aktuelle nordamerikanske institusjoner så lenge de står alene om henvendelse og forhandlinger. SIU bør derfor kunne tilby å ta en rolle som samordner som både kan gi større vekt rent organisatorisk og hjelpe til å utvikle et felles utvekslingstilbud som omfatter alle deltagende institusjoners aktuelle utdanningstilbud. Forhåpentlig vil det kunne vekke større interesse blant nordamerikanske institusjoner og studenter enn når de enkelte lærestedene hver for seg lister opp sine tilbud.

Arbeidsgruppens forslag:

- SIU bes om å utvikle en tiltaksplan for sin innsats på dette området, basert på arbeidsgruppens rapport, og med kostnadssetting av sin innsats. Denne bør så legges til grunn for videre finansiering og utvikling av SIUs rolle som skissert her.

Informasjons- og rådgivningstiltak

Både på norsk og nordamerikansk side har arbeidsgruppen stadig møtt uttrykk for et stort informasjonsbehov. ANSA og norske læresteders internasjonalt ansvarlige forteller om studenter som med entusiasme starter søket etter et passende studiested i Nord-Amerika, men ender med å gi opp fordi det er så vanskelig å orientere seg i jungelen av institusjoner og utdanningstilbud; veiledere i USA og Canada erfarer at studenter som har tenkt seg til utlandet, aldri har hørt om studiemuligheter i Norge eller hørt at man kan studere her på engelsk; og studentrådgiveren i New York observerer at nøkkelordet for å tiltrekke seg studenter er 'convenience' – tilgjengelig informasjon og enkle rutiner utgjør minste motstands vei, og den som mestrer det, får studentene.

SIU

Det organet som har et hovedansvar for informasjon på det internasjonale feltet i den norske UH-sektoren, er SIU. I SIUs vedtekter heter det:

Profilering av Norge som studie- og forskningsland

Senteret skal produsere informasjon om norsk utdanning, bistå sektoren med å styrke profilering og markedsføring, i tillegg til å samarbeide med institusjonene om faglige kontaktfremstøt i utlandet. Senteret skal delta i relevante, internasjonale fora og organisasjoner, samt i samarbeid mellom andre lands organer med tilsvarende funksjon som SIU

Informasjon og kommunikasjon

Senteret skal bidra til de overordnede informasjonstiltak som myndighetene oppretter, med særlig ansvar for informasjon om internasjonalisering av høyere utdanning og utdanningsmobilitet

I pakt med dette har SIU bygget opp betydelig kompetanse og kapasitet på informasjons- og profileringsfeltet, og er allerede godt i gang med en rekke generelle tiltak – *studyinnorway.no* og Mastergradskatalogen f. eks. I tillegg arbeider man med å styrke nærværet på utstillinger, messer etc. SIU har også en viktig funksjon i samordningen av informasjon fra de norske lærestedene overfor utlandet.

Det generelle ansvaret og beredskapen på dette feltet gjør SIU vel egnet til å ta på seg det spesifikke satsingsansvaret for Nord-Amerika, men det må trolig ekstra finansiering til for at man kan få til en satsing som merkes.

ANSA

ANSA mottar inneværende år drøyt 4,2 mill. kr til å drive et nasjonalt informasjonssenter for studier i utlandet. ANSA tilbyr gratis og nøytral informasjon til fremtidige utenlandsstudenter i et marked som i økende grad preges av aggressive kommersielle aktører. Informasjonen distribueres via ANSAs hjemmesider (mellom 20 000 og 50 000 treff per måned); telefon og e-postbesvarelser, foredrag på videregående skoler, høyskoler og universiteter, deltakelse på regionale utdanningsmesser, utstrakt kontakt mot rådgiversektoren, osv. I tillegg har ANSA et kundesenter sentralt i Oslo hvor potensielle utenlandsstudenter kan få personlig veiledning.

ANSA har tatt på seg et nasjonalt ansvar når det gjelder informasjonstiltak rettet mot potensielle utenlandsstudenter, og bør derfor ha en sentral rolle i en satsning for å fremme studier i Nord Amerika. ANSA har blant annet sagt seg villig til å bidra med følgende tiltak for å øke søkningen til studier i Nord-Amerika: Etablering av et virtuelt kundesenter for å kunne gi personlig veiledning og informasjon om studier i Nord Amerika til ungdom bosatt i distriktene; en informasjonskampanje spesifikt rettet mot studier i Nord-Amerika; aktiv

bruk av ANSAs tillitsvalgte i Nord-Amerika for å informere på videregående skoler, universiteter og høyskoler i Norge; aktiv bruk av ANSAs tillitsvalgte i Nord-Amerika for å fremme interessen for studiemuligheter i Norge. Noen av disse tiltakene fordrer imidlertid ekstra finansiering.

Fulbright

Også Fulbright-kontoret i Oslo driver et informasjons- og veiledningscenter der det gis hjelp spesielt til søkere til amerikansk høyere utdanning. Denne hjelpen er ikke begrenset til Fulbright-søkere. Ved Fulbright opplyser de at man også i noen grad kan assistere norske læresteder med å orientere seg innenfor amerikansk høyere utdanning som forberedelse til utveksling eller annet samarbeid.

Institusjonene

De norske UH-institusjonene har ansvar for utadrettet informasjon om sin egen virksomhet og studiene de tilbyr. Generelt er det også de som avgjør hvordan de legger opp sitt eget rekrutteringsarbeid og hvor i verden de vil satse. Likevel mener arbeidsgruppen som nevnt at en nasjonal strategisk satsing som gruppen nå foreslår, i noen grad også forplikter universiteter og høyskoler. SIU har allerede lagt opp til en samordning av informasjonsinnsatsen fra den norske UH-sektoren overfor utlandet, der *studyinnorway.no* er portal inn til alle lærestedene og gir generell oversiktsinformasjon om norsk høyere utdanning. Den enkelte institusjon har så ansvar for at lenkene på portalsidene fører inn til oppdatert og fengende informasjon på engelsk om studiestedet og tilbudene. I dette får de råd og veiledning av SIU, men ansvaret har de selv.

Presentasjonen SIU gjør av Mastergradstilbud på engelsk i Norge, er helt sikkert svært viktig. Men det bør være mulig samtidig å framheve også engelskspråklige tilbud på lavere grad. For de fleste høyskolene er det vanskelig å opprette engelskspråklige tilbud på Master-nivå. Men siden det er Bachelor-studier amerikanske studenter i stor grad etterspør i utlandet, antar arbeidegruppen at det vil være mulig å utnytte det tilbudet som faktisk finnes, bedre enn det skjer i dag.

Noen av UH-institusjonene har begynt å danne alumnus-nettverk av tidligere studenter. Dette er et potensielt kraftig virkemiddel som informasjons- og profileringskanal, og i Nord-Amerika, hvor fenomenet er kjent og sentralt i høyere utdanning, bør det ligge godt an til å etablere slagkraftige alumni-foreninger. Men også i Norge kan en prøve å danne egne foreninger av tidligere utenlandsstudenter, evt. som deler av de generelle nettverkene lærestedene oppretter.

Arbeidsgruppens forslag:

- Øremerket budsjett til SIU og ANSA til spesielle informasjonstiltak rettet mot Nord-Amerika. Videreutvikling og spissing av studyinnorway.no og grundig markedsføring av webressursene overfor studieveiledere og universitetspersonale i USA og Canada.
- SIU tar initiativ overfor andre norske aktører til et mer koordinert og planlagt nærvær på 'Student fairs' o.l.
- Kunnskapsdepartementet søker å sette av støttebidrag til norske institusjoner til posisjonering og kontaktarbeid. Utvikling av SIUs rolle som kompetanseressurs og koordinator for å hjelpe mindre høyskoler å utvikle en samlet markedsføring av et samlet studietilbud overfor nordamerikanske studenter og læresteder.
- SIU får i oppdrag å gi en presentasjon via nettsider og på annen måte som eksponerer de mange bachelor-tilbudene som under-vises på engelsk, særlig ved høyskolene.
- Kunnskapsdepartementet tar initiativ til en nasjonal gjennomgang av studietilbudene i norsk høyere utdanning for å identifisere dem som er tilpasset ønsker fra amerikansk side om å satse der vi har spesielle fortrinn i global sammenheng.
- SIU får ansvar for utarbeidelse og spredning av informasjons-/policydokument/håndbok om samarbeidsmuligheter i Nord-Amerika til universiteter og høyskoler
- De norske UH-institusjonene etablerer organisert oppfølging av hjemvendte utenlandsstudenter i form av Alumni-nettverk av nordamerikanske studenter med Norges-erfaring og bruk av dem ved messer, besøk og til informasjonsspredning. Her har de norske ambassadene en viktig rolle.
- Norske aktører oppfordres til å legge opp til kontaktformidling til amerikanske institusjoner via tidligere studenter i Norge – mottak og tilrettelegging for norske studenter som kommer ut, assistanse til besøkende fra norske institusjoner, medvirkning i forhandlingsprosesser etc.
- Læresteder i Norge må sørge for organisert erfaringsinnsamling fra norske studenter tilbake i Norge. SIU utreder om og hvordan dette kan samordnes nasjonalt f. eks. i en database.
- Norske aktører oppfordres til å gjøre bruk av norske studenter, f. eks. ANSAs tillitsvalgte, i Nord-Amerika ved presentasjoner og institusjonsbesøk

6 Arbeidsgruppens forslag - kostnadsanslag:

Tiltak	Spesifisert	Anslag
Det vil trens ekstra midler til spesielle tilskudd dersom en skal øke tilbøyeligheten til å studere i Nord-Amerika vesentlig. Midlene bør fordeles gjennom Lånekassen i form av		
	Å innføre fullstipendiering av skolepenger inntil kr 52 320 for delstudenter og mastergradsstudenter i USA og Canada.	6,7 mill.
	Å innføre en ordning med ettergivelse av lån for studenter som avslutter en utdanning i USA eller Canada med bestått eksamen, etter mønster av det som har vært prøvd i ordninger for forskjellige grupper i Norge. Nærmere regler må utformes av Lånekassen.	19,5 mill. ⁷
	Åpning for to års finansiering av ettårige mastergradsutdanninger i realfag og teknologifag forutsatt opptak til Graduate School fra første år.	7 mill.
Særuttalelse: Arbeidsgruppas medlem Rasmus Myklebust går inn for å gjeninnføre støtten til freshmanåret i USA.	Å gjeninnføre støtten til freshmanåret i USA.	9,8 mill.
Besøk på politisk nivå – begge veier		
Forbedret og formalisert kontakt med utenriksstasjonene i Nord-Amerika		
	SIU må samarbeide med ANSA, Utenriksdepartementet og	

⁷ Basert på ettergivelse av 50 000 kr pr ferdig kandidat.

	ambassadene om målrettet løpende rapportering fra USA og Canada med spredning gjennom SIU og ANSA	
	Kunnskapsdepartementet må legge til rette for regelmessige drøftinger og deltagelse ved møter og arrangementer ved ambassadene	500 000
SIU gis ansvar for planmessig deltagelse fra myndigheter og UH-institusjonene og rapportering fra viktige 'bransjemøter' som NAFSA, AACRAO o.l.		
Kunnskapsdepartementet sørger for å invitere Canadas og USAs ambassader i Norge til regelmessige drøftinger om utdanningspolitiske spørsmål og utviklingstrender 2 ganger pr år.		
SIU tar initiativ til kontakt med norske og nordamerikanske institusjoner og organisasjoner for samarbeid om statistikk og analyse.		250 000
Kunnskapsdepartementet søker å arrangere periodiske transatlantiske fagkonferanser, eventuelt som egne seminarer ved EAIE eller NAFSA, med deltagelse på høyt faglig og politisk nivå.		200 000
Kunnskapsdepartementet tar sammen med ambassadene ansvar for spesiell oppmerksomhet mot Lincoln-programmet og utviklingen av det. Hensikten må være å fange opp de muligheter det gir til å tilpasse tilbud i Norge til den store studentmassen som nå får nye muligheter til utenlandsstudier.		
Kunnskapsdepartementet sørger for å ta politisk kontakt med EU med sikte på å forhandle fram norsk deltagelse i 'Atlantis'-		

programmet.		
Kunnskapsdepartementet tar initiativ til opprettelse av en stilling som utdanningsråd i Washington, D.C. med ansvar for USA og Canada, for å arbeide med overordnede temaer på nasjonalt nivå på feltet høyere utdanning.		2,3 mill.
Kunnskapsdepartementet tar initiativ til faste samarbeidsfora med USAs og Canadas ambassader, der man både kan drøfte praktiske spørsmål – pass- og immigrasjonsspørsmål, dokumentasjon og godkjenning og andre formaliteter etc. – og samarbeide om å gi utvekslingen en høy profil		
Kunnskapsdepartementet søker å sette av midler til utdeling av priser og spesielle stipendier til fortjente studenter eller nøkkelpersoner i utdanningssamarbeidet.		
Bevisst arbeid i forhold til pressen og andre medier for å profilere samarbeidet.		250 000
Sterkere profilering av høyere utdanning innenfor det eksisterende, årlige <i>Forum for Research, Innovation and Higher Education</i> ved den norske ambassaden i Washington.		300 000
SIU gis i oppdrag, i samarbeid med Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, å utrede hvordan man kan samle og ta vare på nødvendige data om institusjonenes internasjonale bilaterale samarbeidsavtaler.		100 000
Når man får oversikt over avtaler med Nord-Amerika, legges materialet til grunn for en analyse av strategi, praksis og styrker/svakheter ved de avtalene som finnes.		
SIU bes om å vurdere muligheten for en samordnet norsk deltagelse i ISEP-samarbeidet		

med SIU som koordinator		
Støtte til UH-institusjonene til utvikling av nye typer studietilbud i samarbeid med nordamerikanske partnerinstitusjoner. Gruppen mener her at støtte bare vil være aktuelt i samband med utprøving og pilotprosjekt.		500 000
Kunnskapsdepartementet må sørge for avklaring av muligheten til å kreve gebyrer til dekning av direkte kostnader og eventuelt også skolepenger i samband med slike spesialopplegg.		
Støtte til UH-institusjonene til etablere og utprøve nye opplegg for sommerskoler, direkte rettet mot et nordamerikansk marked.		200 000
Støtte til UH-institusjonene til utvikling av spesielle studieprogrammer som gir innreisende studenter bedre muligheter for samfunns- og næringslivskontakt i samband med studiet.		200 000
SIU bes om å utvikle en tiltaksplan for sin innsats på dette området, basert på arbeidsgruppens rapport, og med kostnadssetting av sin innsats. Denne bør så legges til grunn for videre finansiering og utvikling av SIUs rolle som skissert her.		
Øremerket budsjett til SIU og ANSA til spesielle informasjonstiltak rettet mot Nord-Amerika. Videreutvikling og spissing av studyinnorway.no og grundig markedsføring av webressursene overfor studieveiledere og universitetspersonale i USA og Canada.		500 000
SIU tar initiativ overfor andre norske aktører til et mer koordinert og planlagt nærvær på 'Student fairs' o.l.		100 000

<p>Kunnskapsdepartementet søker å sette av støttemidler til norske institusjoner til posisjonering og kontaktarbeid og til utvikling av SIUs rolle som kompetanseressurs og koordinator for å hjelpe mindre høyskoler å utvikle en samlet markedsføring av et samlet studietilbud overfor nordamerikanske studenter og læresteder.</p>		<p>1 mill.</p>
<p>SIU får i oppdrag å gi en presentasjon via nettsider og på annen måte som eksponerer de mange engelskrpsåklige bachelor-tilbudene som etter hvert finnes, særlig ved høyskolene.</p>		
<p>Kunnskapsdepartementet tar initiativ til en nasjonal gjennomgang av studietilbudene i norsk høyere utdanning for å identifisere dem som er tilpasset ønsker fra amerikansk side om å satse der vi har spesielle fortrinn i global sammenheng.</p>		<p>50 000</p>
<p>SIU får ansvar for utarbeidelse og spredning av informasjons-/policydokument/håndbok om samarbeidsmuligheter i Nord-Amerika til universiteter og høyskoler</p>		<p>180 000</p>
<p>De norske UH-institusjonene etablerer organisert oppfølging av hjemvendte studenter i USA i form av Alumni-nettverk av nordamerikanske studenter med Norgeserfaring og bruk av dem ved messer, besøk og til informasjonsspredning. Her har også de norske ambassadene en viktig rolle.</p>		
<p>Norske aktører oppfordres til å legge opp til kontaktformidling til amerikanske institusjoner via tidligere studenter i Norge – mottak og tilrettelegging for norske studenter som kommer ut, assistanse til besøkende fra norske institusjoner, medvirkning i forhandlingsprosesser etc.</p>		

<p>Læresteder i Norge må sørge for organisert erfaringsinnsamling fra norske studenter tilbake i Norge. SIU utreder om og hvordan dette kan samordnes nasjonalt f. eks. i en database.</p>		<p>50 000</p>
<p>Norske aktører oppfordres til å gjøre bruk av norske studenter, f. eks. ANSAs tillitsvalgte, i Nord-Amerika ved presentasjoner og institusjonsbesøk</p>		